

Standardy ochrony małoletnich w parafii Matki Bożej Śnieżnej w Rzeszowie

Preambuła

Niniejszy dokument stanowi realizację obowiązku prawnego dotyczącego wprowadzenia we wszelkich instytucjach, w których przebywają dzieci, standardów ich ochrony przed krzywdzeniem [ustawa z dnia 28 lipca 2023 roku o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 poz. 1606)]. Postulat opracowania ogólnopolskiej strategii ochrony dzieci przed przemocą docierał do świadomości społecznej w kierunku opracowania i wdrożenia „Narodowej strategii walki z przemocą wobec dzieci”. Strategia ta zakłada, że wszędzie tam, gdzie przebywają dzieci, będzie realizowany spójny program na rzecz ich ochrony.

Odpowiedź osób duchownych i świeckich od szeregu lat zaangażowanych w ochronę dzieci przed przemocą sprawiła, że Kościół stoi w pierwszym szeregu w przygotowaniu swoich placówek do przyjęcia i wdrożenia standardów ochrony. W ten sposób realizuje się misja Kościoła powierzona mu przez Chrystusa, aby nie zginęło żadne z tych najmniejszych (zob. Mt 1, 14) W oparciu o to ewangeliczne zadanie Kościół uznaje, że dobro dziecka jest najważniejsze. Przyjmuje on, nie tylko ustawową, lecz także moralną odpowiedzialność za ochronę i promowanie dobra wszystkich dzieci oraz zobowiązuje się dołożyć wszelkich starań, aby zapewnić bezpieczne i przyjazne środowisko, w którym dzieci będą szanowane i doceniane.

Kościół w jednoznaczny sposób uważa, że niedopuszczalne jest stosowanie przez kogośkolwiek wobec dziecka przemocy w jakiegokolwiek formie oraz że wszyscy jesteśmy zobowiązani do uczenia się rozpoznawania tych, którzy potrzebują pomocy i bezzwłocznego podejmowania działań w przypadku podejrzeń lub ujawnienia okoliczności, które mogą wskazywać, że dziecku zagraża lub dzieje się krzywda.

Specyfika środowiska parafialnego

Parafia jako podstawowa komórka instytucjonalna Kościoła wyróżnia się specyficznymi obszarami działania. Wśród nich szczególne miejsce zajmuje sprawowanie sakramentów oraz katechizowanie. Za całą działalność parafii, w tym duszpasterską, odpowiedzialny jest proboszcz

mianowany przez biskupa diecezjalnego. W parafii, oprócz proboszcza, posługiwać mogą zarówno inni duszpasterze (wikariusz, rezydent) jak i osoby świeckie będące pracownikami parafialnymi lub wolontariuszami (kościelny, organista, grabarz).

Dynamika życia parafialnego sprawia, że parafia jest miejscem, w którym funkcjonują różne grupy duszpasterskie zrzeszające w swych szeregach dzieci. Kontakt duszpasterzy i innych pracowników z dziećmi jest czymś oczywistym. Można zatem, w kontekście parafii, mówić zarówno o czynnikach chroniących przed przemocą względem dzieci, jak i czynnikach ryzyka, ułatwiające zaistnienie przemocy.

Czynnikami chroniącymi będą: poczucie sacrum, permanentna formacja, poczucie przynależności i wzajemnej odpowiedzialności, relacje oparte na zasadach ewangelicznych, wspólnotowość. Ponadto duże zaufanie jakim cieszą duszpasterze sprawia, że do nich mogą zwracać się o pomoc osoby doświadczające krzywdy i szukające wsparcia. Duszpasterze i inne osoby posługujące w parafii, dzięki specyfice swej posługi, mogą posiadać szczególną możliwość wglądu w sytuację rodzinną parafian, również w kontekście zauważenia krzywdy i przemocy wobec dzieci.

Czynnikami zagrażającymi z kolei będą: nadmierny autorytet jakim cieszą się duchowni, mogący prowadzić do postawy klerykalizmu; atmosfera zależności i posłuszeństwa hierarchii sprzyjająca zachowaniu tajemnicy; wiedza duszpasterzy o życiu parafian oraz fizyczna obecność w ich przestrzeni prywatnej dająca możliwość manipulacji i wykorzystania; niedojrzałość księży i innych posługujących w parafii. W odpowiedzi na obecność czynników ryzyka jawi się potrzeba opracowania i wprowadzenia w życie standardów ochrony.

Zasady chroniące dzieci – kodeks zachowań

A. Granice zachowań w relacjach dorosły – dziecko

Dziecko, rozwijając się potrzebuje opieki, troski, kształcenia i wychowania. Dzieje się to w rodzinie, ale również poprzez relacje z autorytetami oraz wartościami przekazywanymi w środowisku rówieśniczym i wychowawczym, a więc także w obszarze duszpasterstwa parafialnego. Wszelkie oddziaływanie wychowawcze zawsze musi się dokonywać z poszanowaniem woli rodziców bądź prawnych opiekunów.

Niemożliwe jest stworzenie wyczerpującej listy zachowań niepożądanych, ani też wskazanie precyzyjnych granic wszystkich zachowań. Należy jednak dążyć do tego, aby wytworzyć w świadomości społecznej wrażliwość na motywacje, dla których dorośli wchodzą w relacje z dziećmi. Dzięki tej powszechnej wrażliwości zwiększy się szansa na wczesne zauważenie osoby, która zachowuje się w sposób niewłaściwy, zarówno przez opiekunów jak i przez same dzieci.

Lista zasad i reguł podana w standardach może wydawać się ograniczająca swobody osobiste uczestników życia parafii. Pomocą w przyjęciu standardów będzie przeniesienie uwagi z nakazów i zakazów na swoistą refleksję nad dbałością o dobro dziecka i jego opiekuna, wyrażającą się w transparentności.

Zachowania właściwe w naszym kręgu kulturowym

- uścisk dłoni lub delikatne objęcie, przytulenie na przywitanie lub pożegnanie;
- delikatne poklepanie po ramionach lub plecach jako wyraz akceptacji i wsparcia;
- dotyk ramion, rąk czy barku jako wyraz bliskości;
- trzymanie się za ręce np. w czasie zabawy;
- trzymanie za ręce dzieci w czasie spaceru;
- siadanie w pobliżu małych dzieci;
- podnoszenie lub trzymanie na rękach dzieci do ok. 3 roku życia;
- przytulanie i branie na kolana małych dzieci za zgodą rodziców i najlepiej w ich obecności.

Zasady chroniące w kontakcie bezpośrednim

- wszystkie spotkania z dziećmi powinny odbywać się w miejscach ogólnie dostępnych;
- nie można przebywać z dzieckiem sam na sam w warunkach odizolowanych;
- jeżeli dobro dziecka wymaga indywidualnego spotkania, osoba przeprowadzająca spotkanie powinna zatroszczyć się o jego transparentność
- indywidualnych spotkań z dziećmi nie wolno mnożyć ani przedłużać;
- spotkania indywidualne nie powinny odbywać się w późnych godzinach wieczornych;
- nie można przeprowadzać spotkań z dziećmi w pomieszczeniach mieszkalnych;
- dzieci powinny zawsze pozostawać pod opieką osoby dorosłej;
- nie można przewozić dzieci prywatnymi samochodami bez wyraźnej zgody rodziców;
- niestosowne jest przechodzenie na „ty” osoby dorosłej z dzieckiem;
- ingerencja w prywatne życie dziecka może dotyczyć tylko tego, czego wymaga konkretny problem.
- w przypadku konieczności podjęcia rozmów na temat seksualności należy wykazać się delikatnością i roztropnie rozeznaczyć, czy takiej rozmowy nie powinni przeprowadzić rodzice dziecka lub specjalista.
- każdy przypadek przemocy pomiędzy dziećmi wymaga natychmiastowej reakcji ze strony opiekunów;
- należy reagować na posiadanie przez dzieci substancji niedozwolonych

Zachowania niedozwolone w kontakcie bezpośrednim

- niedozwolone jest okazywanie wszelkich form niechcianej czułości;
- niedozwolone jest dotykanie piersi, pośladków, genitaliów (także przez odzież);
- niedozwolone są pocałunki;
- niedozwolone są mocne i zamykające uściski, uniemożliwiające przerwanie kontaktu;
- niedozwolone jest klepanie po pośladkach, udach, kolanach;
- niedozwolone jest łaskotanie lub mocowanie się w dużej bliskości cielesnej;
- niedozwolone są wszelkiego rodzaju masaże;
- niedozwolone jest sadzanie na kolanach;
- niedozwolone jest kładzenie się lub spanie obok dziecka;
- niedozwolone jest ocieranie się;
- niedozwolona jest seksualizacja i seksizm;
- niedozwolone są różne formy poniżania oraz mobbing;
- niedozwolone jest używanie wulgaryzmów;
- niedozwolone jest filmowanie i fotografowanie dzieci bez ich zgody;
- niedozwolone jest wypowiedanie żartów o podtekście seksualnym;
- niedozwolone jest prezentowanie dzieciom treści obscenicznych, erotycznych, pornograficznych lub mających podtekst seksualny, zawierających sceny brutalnej przemocy;
- niedozwolone jest stosowanie przemocy fizycznej oraz psychicznej takiej jak: poniżanie, upokarzanie, ośmieszanie, dokuczanie, szykanowanie, znęcanie się itp. w bezpośrednich kontaktach, jak i za pośrednictwem mediów społecznościowych.\
- niedozwolone jest częstowanie dzieci tytoniem, alkoholem i innymi substancjami psychoaktywnymi;
- niedozwolone jest dotykanie dzieci ani wbrew ich woli

Zachowania niedozwolone w kontakcie przez Internet

- niedozwolone jest upublicznianie zdjęć, filmów z udziałem dzieci, bez pisemnej zgody ich rodziców lub opiekunów prawnych, z wyjątkiem zdjęć dużych grup w miejscach publicznych w związku z informowaniem o wydarzeniach;
- niedozwolone jest kontaktowanie się z dziećmi przez komunikatory internetowe w celach prywatnych, niezwiązanych z formacją i działalnością duszpasterską, bez wiedzy i zgody ich rodziców;

Zasady ochrony dotyczące wyjazdów

- na wyjazdy grupowe dzieci należy uzyskać pisemną zgodę rodziców po uprzednim zapoznaniu ich z ramowym planem działania i zasadami jego organizacji;
- podczas wyjazdu rodzice mają prawo do kontaktu ze swoim dzieckiem i z jego opiekunem;
- podczas wyjazdów opiekunowie nie powinni nocować w tym samym pomieszczeniu co podopieczni;
- w sytuacji szczególnej, wymagającej od członka personelu pozostania w nocy w pomieszczeniu z wychowankiem, powinien on o tym fakcie zawiadomić inną osobę dorosłą, kierownika wyjazdu oraz, jeśli to możliwe, rodzica lub opiekuna prawnego wychowanka;
- Jeśli wyjazd przewiduje noclegi zbiorowe organizator zawiera informację na ten temat w regulaminie;
- szczególnie zadbać należy o ochronę dzieci w toaletach, łazienkach, przebieralniach czy szatniach.

Zasady ochrony dotyczące kontaktów przez media oraz dostępu do sieci Internet

Parafie, które zapewniają dzieciom dostęp do Internetu, powinny wdrożyć środki bezpieczeństwa uniemożliwiające dostęp do treści stanowiących zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju. Na urządzeniach umożliwiających dostęp do Internetu powinno być zainstalowane i aktualizowane oprogramowanie filtrujące treści, zaś korzystanie z Internetu powinno być monitorowane przez wyznaczoną osobę przynajmniej w sposób umożliwiający ustalenie, kto, kiedy i z jakich treści korzystał (np. indywidualne konta dla wszystkich użytkowników). Szczegółowe zasady korzystania z Internetu powinny być zawarte w stosownym regulaminie.

B. Granice zachowań w relacjach dziecko – dziecko (załącznik 5)

Rekrutacja osób pracujących z dziećmi

Obowiązki proboszcza (załączniki 1 i 2)

1. O każdej osobie mającej kontakt z dziećmi w obszarze związanym z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez dzieci, lub z opieką nad dziećmi proboszcz uzyskuje dane z Rejestru Sprawców Przystępstw na Tle Seksualnym (<https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/rejestry-i-ewidencje/rejestr-sprawcow-przystepstw-na-tle-seksualnym/>). W przypadku osób mających krótkotrwały kontakt

z dziećmi uzyskanie takiej informacji jest zalecane, chociaż nie stanowi to obowiązku prawnego.

2. Przed nawiązaniem stosunku pracy lub przed dopuszczeniem osoby do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez dzieci, lub z opieką nad nimi proboszcz ma obowiązek uzyskania od tej osoby informacji z Krajowego Rejestru Karnego w zakresie przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu) i przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz w zakresie handlu ludźmi, znęcanie się nad osobą najbliższą lub pozostającą w stosunku zależności oraz przestępstw z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.
3. Jeśli parafia zatrudnia firmy z zewnątrz lub udostępnia im pomieszczenia, właściciel firmy musi przedstawić proboszczowi oświadczenie o sprawdzeniu swoich pracowników, którzy wejdą na teren parafii i będą mieć kontakt z dziećmi w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Obowiązki innych osób (wolontariusze, animatorzy itp.)

- Czuwanie nad własną dojrzałością emocjonalną, psychiczną, duchową;
- Wspieranie dzieci w ich rozwoju ku dojrzałości;
- Czuwanie nad równym traktowaniem wszystkich dzieci;
- Dbanie o respektowanie zasad kultury;
- Dbanie o przestrzeganie prawa do nienaruszalności cielesnej i prywatności;
- Utrzymywanie transparentnego kontaktu z rodzicami dzieci.
- Dbanie o przestrzeganie zasad prywatności i ochrony wizerunku dzieci.

Edukacja osób pracujących z dziećmi

Zakres szkoleń w temacie ochrony dzieci i osób bezbronnych

1. Wszyscy pracownicy i wolontariusze otrzymują potrzebną im wiedzę o standardach przyjętych i obowiązujących w parafii – kodeksie zachowań, procedurach związanych z interwencją i zgłoszeniem. Szkolenie może prowadzić osoba odpowiedzialna w parafii za prewencję.
2. Pracownicy i wolontariusze pełniący funkcje wychowawcze lub formacyjne dodatkowo otrzymują potrzebną im wiedzę dotyczącą:

- rodzajów przemocy (w tym przemocy rówieśniczej);
 - rozpoznawania oznak przemocy (w tym wykorzystania seksualnego);
 - strategii działania sprawców przemocy (w tym przemocy seksualnej);
 - rozmowy z dzieckiem/nastolatkiem/osobą bezbronną na temat krzywdy;
 - zagrożeń i ochrony przed szkodliwymi treściami w Internecie;
 - innych zaleceń obowiązujących w danej placówce/miejscu duszpasterskim.
3. Każda osoba pracująca z dziećmi powinna otrzymać zaświadczenie o udziale w szkoleniu.
4. Każda osoba pracująca z dziećmi co dwa lata uczestniczy w szkoleniu z zakresu prewencji. Treść szkoleń przygotowana jest przez osobę odpowiedzialną w diecezji za prewencję.

Osoby odpowiedzialne za prewencję w parafii

Poza wiedzą z pkt 1 i 2 powinny mieć wiedzę na temat:

- budowania systemu prewencji zgodnego z wymogami Kościoła i ustaw państwowych;
- podstawowych procedur prawnych;
- czynników ryzyka i czynników ochronnych;
- funkcjonowania w środowisku lokalnym placówek pomocowych;
- procedur ustalonych dla danej parafii.

Struktura odpowiedzialności za wdrożenie i przestrzeganie standardów

Proboszcz parafii powołuje osobę lub Zespół ds. Prewencji

- Wskazane jest, aby były to osoby cieszące się zaufaniem, odpowiednio przeszkolone i kompetentne, które będą wiedziały jakie działania w danej sytuacji są stosowne i konieczne.
- Osoby te ściśle współpracują z proboszczem miejsca oraz z osobami odpowiedzialnymi w diecezji za prewencję, jak również z delegatem ds. ochrony dzieci i młodzieży.
- Nie mogą być to osoby uwikłane w lojalność środowiskową lub w konflikt interesów.

- Odpowiadają za wprowadzenie standardów oraz uczestniczą w szkoleniach zgodnie z zasadami wskazanymi przez diecezję, do której parafia należy (każda parafialna grupa duszpasterska może mieć wyznaczoną do tego celu konkretną osobę).

Proboszcz parafii powołuje osobę zaufaną

- Do osoby zaufanej należy przyjmowanie zgłoszeń dotyczących nierespektowania powyższych standardów. Osoba zaufana nie może na własną rękę podejmować działań służących wyjaśnieniu podejrzeń i zarzutów lub weryfikacji zgłaszanych faktów. Obowiązuje ją zasada poufności (załącznik nr 4). Powinna to być osoba faktycznie budząca zaufanie, posiadająca tzw. kompetencje predysponujące ją do kontaktu z osobami skrzywdzonymi.

Proboszcz parafii odpowiada za interwencję

- Osobą odpowiedzialną bezpośrednio za interwencję w przypadku zaistnienia przemocy jest zarządca placówki, w tym wypadku proboszcz parafii. Powinien czynić to we współpracy z kompetentnymi osobami jak wyżej.
- Wszelka działalność dotycząca ochrony oraz interwencji i pomocy musi być dokumentowana. Wpisów w rejestrze zdarzeń dokonują osoby bezpośrednio zaangażowane w daną aktywność, ale za bezpieczne przechowywanie notatek odpowiedzialny jest proboszcz. Rejestr (załącznik nr 3) prowadzi się zgodnie z zasadami ochrony danych wrażliwych.
- Dokument zawierający standardy ochrony dzieci i osób bezbronnych w parafii aktualizowany jest co dwa lata.
- Ewaluacja dokumentu dokonywana jest w danej placówce przez osobę odpowiedzialną za prewencję we współpracy z proboszczem i osobami wyznaczonymi przez proboszcza, a następnie konsultowana z osobami zaangażowanymi w duszpasterstwo parafialne. Następnie jest zatwierdzana przez osobę odpowiedzialną w diecezji za prewencję.

Procedury postępowania w sytuacji zgłoszenia krzywdy czy niewłaściwego zachowania

1. W przypadkach przemocy fizycznej bądź seksualnej, gdy sprawcą jest osoba dorosła lub dziecko, należy zgłosić ten fakt zgodnie z prawem do organów ścigania lub/oraz do delegata właściwej instytucji kościelnej.

2. Gdy sprawa dotyczy niewłaściwego zachowania osób świeckich zatrudnionych w parafii bądź wolontariuszy, sprawę należy zbadać i podjąć adekwatne kroki w zależności od tego, czego dotyczyło to zachowanie. Każdorazowo należy podjąć z tą osobą rozmowę i jeśli zajdzie taka potrzeba to okresowo lub stale wycofać ją z pracy duszpasterskiej.
3. Jeśli niewłaściwe zachowanie dotyczy dziecka należy o tym zawiadomić jego rodziców i wraz z nimi podjąć odpowiednie działania.
4. Jeśli sprawa dotyczy niewłaściwych zachowań dzieci wobec siebie nawzajem należy niezwłocznie zawiadomić rodziców dzieci i wraz z nimi podjąć odpowiednie działania.
5. Osoba odpowiedzialna za przyjmowanie zgłoszenia współpracuje z proboszczem i delegatem diecezjalnym i/lub zakonnym.
6. Każda informacja o niewłaściwym zachowaniu powinna być traktowana poważnie, gdyż jest działaniem prewencyjnym.
7. Jeśli jakakolwiek osoba dorosła zaangażowana w pracę duszpasterską w parafii dowie się od dziecka, że doświadcza ono przemocy, automatycznie ma obowiązek zastosowania się do art. 304 k.p.k. mówiącego o tym, że każdy, kto dowie się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.

Pomoc osobom skrzywdzonym

1. Każda osoba, która mówi o swojej krzywdzie, winna zostać przyjęta z szacunkiem i uważnie wysłuchana. Doświadczenie osoby skrzywdzonej nie powinno być nigdy negowane.
2. Osoba skrzywdzona powinna otrzymać informację o możliwych formach pomocy, z której może skorzystać na terenie parafii lub poza nią.
3. W sytuacji, gdy osoba wskazana jako sprawca jest kapłanem lub inną osobą zaangażowaną w parafii należy jak najszybciej zapewnić bezpieczeństwo osobie skrzywdzonej (np. poprzez niedopuszczanie do niej osoby wskazanej lub podejrzanej). Następnie należy jej udzielić pomocy, jakiej potrzebuje. Osoby poszkodowane nie powinny być obarczane kosztami udzielanej im pomocy.
4. Troska duszpasterska wobec osoby skrzywdzonej i jej bliskich polega przede wszystkim na życzliwym wysłuchaniu, uznaniu krzywdy i pomocy w odbudowaniu jej więzi z Bogiem i zaufania do Kościoła. Pomoc pokrzywdzonym organizowana jest w porozumieniu z diecezjalnym duszpasterzem ds. pomocy duchowej osobom skrzywdzonym.

5. Jeśli osoba skrzywdzona przynależy do jakiejś grupy parafialnej, również inni uczestnicy tej grupy powinni otrzymać pomoc duszpasterską i ewentualnie psychologiczną.
6. Jeśli osobą skrzywdzoną jest dziecko, pomoc powinna otrzymać również jego rodzina.
7. Parafianie powinni być we właściwy sposób poinformowani o tym, co się wydarzyło oraz otrzymać stosowną pomoc. Należy przy tym zachować zasadę ochrony dobrego imienia osoby skrzywdzonej.
8. Jeśli zgłoszenie dotyczy przestępstwa określonego w prawie karnym i/lub kanonicznym, osoba przyjmująca zgłoszenie postępuje zgodnie z procedurami zawartymi w Wytycznych Konferencji Episkopatu Polski.
9. Jeśli zgłoszenie dotyczy innej krzywdy czy niewłaściwego zachowania, osoba zgłaszająca otrzymuje informację o podjętych w sprawie krokach.
10. Wszelkie działania i uzyskane informacje objęte są zasadą poufności, ale osoby skrzywdzonej nie wolno zobowiązywać do zachowania tajemnicy.

Sposób postępowania z oskarżonymi o wykorzystanie seksualne lub przemoc

1. Do parafii mogą należeć osoby, które są oskarżone o różne przestępstwa bądź mają wyrok w zawieszeniu, lub też wróciły do środowiska po odbytym wyroku. Nie powinny one pracować z dziećmi, natomiast powinny zostać objęte pomocą duszpasterską.
2. W sytuacji, gdy oskarżonym jest dziecko, należy współpracować z jego rodzicami lub opiekunami prawnymi w takim zakresie, w jakim jest to możliwe i potrzebne. Ich również dobrze jest otoczyć opieką duszpasterską.
3. W sytuacji, gdy osobą oskarżoną jest kapłan lub osoba konsekrowana należy zastosować się do wskazań uzyskanych od biskupa miejsca lub przełożonych. Wobec takiej osoby powzięte zostają kroki przewidziane przez Wytyczne Konferencji Episkopatu Polski.
4. Gdy osobą oskarżoną jest świecki pracownik lub wolontariusz parafialny, należy odsunąć taką osobę od podejmowanej pracy na czas wyjaśnienia sprawy lub do czasu decyzji prokuratury oraz objąć ją opieką duszpasterską.

5. W procesie wyjaśniania sprawy oraz w podawaniu informacji należy również zadbać o zachowanie ochrony dobrego imienia domniemanego sprawcy.
6. W przypadku zaistnienia fałszywego oskarżenia, jeśli zarzuty nie zostaną potwierdzone, a oskarżenie znane było osobom postronnym, należy przekazać im informację o niewinności oskarżonego w formie komunikatu biskupa miejsca lub delegata.

Wymagania wynikające ze standardów ochrony dzieci przed przemocą

W parafii Matki Bożej Śnieżnej w Rzeszowie został opracowany i wprowadzony w życie wewnętrzny dokument, w którym zawarta jest polityka ochrony przebywających tam dzieci i osób dorosłych zgodnie z obowiązującymi standardami wyznaczonymi tak przez dokumenty państwowe (Ustawę o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz innych ustaw z dn. 28.07.23 – tzw. „Ustawa Kamilka”), jak również wskazania wynikające z Wytycznych Kościoła Katolickiego w Polsce.

1. W przygotowaniu dokumentu uczestniczą zaangażowani świeccy, a także dzieci.
2. W parafii działa Zespół ds. Prewencji oraz wyznaczona jest tzw. osoba zaufania.
3. Standardy ochrony dotyczą zasad bezpieczeństwa i sposobów ochrony dzieci, czyli: rekrutacji personelu; bezpiecznych relacji pomiędzy dorosłymi a dziećmi; bezpiecznych relacji pomiędzy rówieśnikami; bezpiecznego korzystania z Internetu i mediów elektronicznych; zasad ochrony wizerunku i danych osobowych; sposobu reagowania w parafii na przypadki podejrzenia, że dziecko doświadcza przemocy fizycznej, psychicznej czy seksualnej i zasad prowadzenia rejestru interwencji (załącznik nr 3); pomocy osobom pokrzywdzonym.
4. Standardy ochrony są dostępne w parafii i podane do publicznej wiadomości.

Słowniczek

Cyberprzemoc – wszelka przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych.

Duchowny – biskup, ksiądz, diakon.

Duszpasterstwo – zorganizowana działalność społeczna Kościoła polegająca na głoszeniu zasad wiary i celebrowaniu liturgii; zazwyczaj dokonuje się ono w ramach parafii.

Dziecko – osoba poniżej 18. roku życia.

Osoba odpowiedzialna za interwencję – zarządca placówki (proboszcz) odpowiedzialny za podejmowanie interwencji w przypadku zaistnienia przemocy.

Osoba odpowiedzialna za standardy ochrony dzieci i młodzieży – osoba wyznaczona przez przełożonego danego dzieła duszpasterskiego, danej grupy parafialnej sprawująca nadzór nad prawidłowym stosowaniem standardów ochrony dzieci.

Osoba zaufana – osoba wyznaczona przez przełożonego danego dzieła duszpasterskiego, ciesząca się zaufaniem i odpowiednio przygotowana, odpowiedzialna za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach dotyczących przemocy.

Personel kościelny – duchowny lub świecki zatrudniony przez Kościół na podstawie umowy.

Parafia – określona wspólnota wiernych, nad którą pasterską pieczę, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi.

Proboszcz – mianowany przez biskupa duszpasterz i zarządca parafii.

Przemoc – wszelkie formy złego traktowania fizycznego i/lub emocjonalnego, wykorzystywania seksualnego, zaniedbania, wyzysku komercyjnego lub innego, skutkujące rzeczywistą lub potencjalną szkodą dla zdrowia, rozwoju lub godności człowieka.

Przemoc duchowa – odwoływanie się do przekonań religijnych osoby w celu wyrządzenia jej szkody

Przemoc rówieśnicza – występuje, gdy dziecko doświadcza różnych form przemocy ze strony rówieśników, bezpośrednio lub z użyciem technologii komunikacyjnych.

Rejestr Sprawców Przestępstw na tle seksualnym – rejestr obywateli polskich, którzy dopuścili się przestępstwa z pobudek seksualnych. Składa się z Rejestru publicznego i Rejestru z dostępem ograniczonym.

Seksizm – uprzedzenie lub dyskryminacja ze względu na płeć.

Seksualizacja – proces, w wyniku którego wartościowanie osoby dokonywane jest przez pryzmat atrakcyjności seksualnej; uprzedmiotowienie osoby pod względem seksualnym lub narzucanie seksualności w niewłaściwy sposób.

Świecki – członek Kościoła katolickiego niebędący duchownym.

Uwikłanie – każda relacja, w której doświadcza się strachu, lęku, poczucia winy, poczucia krzywdy, frustracji, poniżenia, zniewolenia, zależności, dominacji, niemożności bycia sobą, nieszczerości, braku autentyczności, przemocy emocjonalnej, fizycznej, seksualnej, ekonomicznej.

Załącznik 1

OŚWIADCZENIE

w trybie art. 21 Ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym
(t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1304 z późn. zm.)

Ja niżej podpisany/a oświadczam, że:

1. Posiadam obywatelstwo innego państwa niż Rzeczypospolita Polska: tak/nie.*
2. Jeśli odpowiedź brzmi „tak” to proszę wpisać państwo
3. W ciągu ostatnich 20 lat zamieszkiwałem/nie zamieszkiwałem w innych państwach*
4. Proszę wpisać państwo/państwa.....
5. Do oświadczenia załączam informację z rejestru karnego tego/tych państw uzyskiwaną do celów działalności zawodowej lub wolontariackiej związanej z kontaktami z dziećmi: tak/nie.*
6. Do oświadczenia załączam informację z rejestru karnego tego/tych państw, gdyż państwo to nie przewiduje wydawania informacji do celów działalności zawodowej lub wolontariackiej związanej z kontaktami z dziećmi: tak/nie.*
7. Oświadczam, że prawo państwa nie przewiduje sporządzenia informacji z rejestru karnego: tak/nie.*
8. Oświadczam, że w państwie nie prowadzi się rejestru karnego: tak/nie.*
9. Oświadczam, że nie byłem/byłem prawomocnie skazany w państwie..... za czyny zabronione odpowiadające przestępstwu określonym w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego, w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii oraz nie wydano wobec mnie innego orzeczenia, w którym stwierdzono, iż dopuściłem/dopuściłam się takich czynów zabronionych, oraz nie ma obowiązku wynikającego z orzeczenia sądu, innego uprawnionego organu lub ustawy stosowania się do zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi.
10. Oświadczam, że jestem świadoma/świadomy, że składając ww. oświadczenia podlegam odpowiedzialności karnej w trybie art. 233 Kodeksu Karnego, to jest odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. **

Miejscowość, data

Imię i nazwisko (czytelny podpis)

*niepotrzebne skreślić

**art. 233 KK [Fałszywe zeznania]

§ 1. Kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 1a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Warunkiem odpowiedzialności jest, aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie.

§ 3. Nie podlega karze za czyn określony w § 1a, kto składa fałszywe zeznanie, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania.

§ 4. Kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawia fałszywą opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu określonym w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 4 działa nieumyślnie, narażając na istotną szkodę interes publiczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 5. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli:

- 1) fałszywe zeznanie, opinia, ekspertyza lub tłumaczenie dotyczy okoliczności niemogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy,
- 2) sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe zeznanie, opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy.

§ 6. Przepisy § 1-3 oraz 5 stosuje się odpowiednio do osoby, która składa fałszywe oświadczenie, jeżeli przepis ustawy przewiduje możliwość odebrania oświadczenia pod rygorem odpowiedzialności karnej.

Załącznik 2

OŚWIADCZENIE

w trybie art. 21 ust. 1-11 oraz art. 22 b- art. 22 c Ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich.
(t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1304 z późn. zm.)

Ja niżej podpisana/podpisany oświadczam, że:

1. Zapoznałam/zapoznałem się z treścią dokumentu pn. „Standardy Ochrony Małoletnich” obowiązującego w
(nazwa placówki)
2. Oświadczam*, że jestem świadoma/świadomy, że składając ww. oświadczenia podlegam odpowiedzialności karnej w trybie art. 233 Kodeksu Karnego, to jest odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. "

Miejscowość, data

Imię i nazwisko (czytelny podpis)

* dotyczy osób pełnoletnich

**art. 233 KK [Fałszywe zeznania]

§ 1. Kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 1a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Warunkiem odpowiedzialności jest, aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie.

§ 3. Nie podlega karze za czyn określony w § 1a, kto składa fałszywe zeznanie, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania.

§ 4. Kto, jako biegły, rzeczoznawca lub tłumacz, przedstawia fałszywą opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie mające służyć za dowód w postępowaniu określonym w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4a. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 4 działa nieumyślnie, narażając na istotną szkodę interes publiczny, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 5. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli:

1) fałszywe zeznanie, opinia, ekspertyza lub tłumaczenie dotyczy okoliczności niemogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy,

2) sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe zeznanie, opinię, ekspertyzę lub tłumaczenie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy.

§ 6. Przepisy § 1-3 oraz 5 stosuje się odpowiednio do osoby, która składa fałszywe oświadczenie, jeżeli przepis ustawy przewiduje możliwość odebrania oświadczenia pod rygorem odpowiedzialności karnej.

Załącznik 3

NOTATKA SŁUŻBOWA Z PRZYJĘCIA ZGŁOSZENIA PRZEMOCY

Data i czas zgłoszenia.			
Imię i nazwisko osoby zgłaszającej. Nr tel. e-mail do kontaktu.			
Imię i nazwisko osoby skrzywdzonej. Nr tel. e-mail do kontaktu.			
Imię i nazwisko osoby stosującej przemoc. Nr tel. e-mail do kontaktu.			
Forma krzywdzenia, miejsce, okoliczności towarzyszące.			
Świadkowie.			
Forma podjętej interwencji <i>(zakreślić właściwe).</i>	Zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa (art. 304 k.p.k.).	Wniosek o wgląd w sytuację dziecka/rodziny.	inny rodzaj interwencji <i>(jaki?).</i>

<p>Dane organu/ placówek/ osób/ instytucji, do których zgłoszono interwencję i z którymi się kontaktowano.</p>		
---	--	--

Miejscowość, data

Czytelne podpisy osób uczestniczących w przyjmowaniu zgłoszenia

Zasady sporządzania notatki dotyczącej zdarzenia

Zapisać dokładną datę i godzinę, kiedy incydent został zgłoszony.

Podaj imię i nazwisko dziecka, wiek, adres zamieszkania (jeśli dostępny), szkołę oraz wszelkie inne istotne informacje:

1. Opisz dokładnie to, co zostało zgłoszone, włączając miejsce, czas i wszelkie istotne szczegóły zdarzenia (możesz zacytować zwroty użyte przez dziecko lub inną osobę zawiadamiającą).
2. Jeśli istnieją, uwzględnij dane wszelkich świadków incydentu, w tym ich imiona, nazwiska, adresy i numery telefonów kontaktowych. Mogą to być również osoby, którym dziecko wcześniej zgłaszało przemoc.
3. Opisz kroki, które podjęto w odpowiedzi na zgłoszenie, w tym komunikację z organami ścigania, rodzicem/rodzicami/opiekunem/opiekunami, działania w celu zapewnienia bezpieczeństwa dziecka itp.
4. Wymień wszelkie instytucje lub osoby, z którymi został nawiązany kontakt w związku z incydem.

Uwaga

Jeśli w notatce znajdują się dane osobowe, proboszcz staje się automatycznie ich administratorem i stosuje się do przepisów RODO. Osoba sporządzająca notatkę informuje o dobrowolności podania danych osobowych (imię nazwisko, dane do kontaktu).

Załącznik 4

OŚWIADCZENIE O ZOBOWIĄZANIU DO ZACHOWANIA POUFNOŚCI

Niniejszym oświadczam, że znana jest mi treść przepisu art. 241 § 1 - § 3 k.k. i wynikające z niego zakazy:

1. rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania przygotowawczego, zanim zostały ujawnione w postępowaniu sądowym;
2. rozpowszechnia publicznie wiadomości z rozprawy sądowej prowadzonej z wyłączeniem jawności;
3. rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania prowadzonego na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Oświadczam, że znane są mi zasady bezpiecznego przetwarzania danych osobowych w ramach polityki RODO.

Zobowiązuję się do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji, które zostały mi ujawnione w procedurze interwencyjnej w związku ze zgłoszeniem przemocy wobec dziecka, zawiadomieniem o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę dziecka lub podjęciem innych działań w celu ochrony dziecka.

Miejscowość, data

Imię i nazwisko (czytelny podpis)

***art. 241 [Rozpowszechnianie wiadomości]**

§ 1. Kto bez zezwolenia rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania przygotowawczego, zanim zostały ujawnione w postępowaniu sądowym,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia publicznie wiadomości z rozprawy sądowej prowadzonej z wyłączeniem jawności.

§ 3. Karze określonej w § 1 podlega, kto bez zezwolenia rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania prowadzonego na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Załącznik 5

Zasady bezpiecznych relacji pomiędzy dziećmi

Parafia Matki Bożej Śnieżnej w Rzeszowie jest miejscem zapewniającym bezpieczeństwo dzieciom także w grupie rówieśniczej. Kierując się wartościami wypływającymi z Ewangelii, staramy się wpoić naszym parafianom postawę szacunku wobec każdego człowieka – dzieci i dorosłych. Pragniemy, by w relacjach międzyludzkich bliska była im ewangeliczna zasada: „Wszystko więc, co chcielibyście, żeby wam ludzie czynili, i wy im czyńcie” (Mt 7,12a).

Zasady bezpiecznych relacji między dziećmi poznali wszyscy pracownicy i współpracownicy parafii, dzięki czemu mogą oni umiejętnie i adekwatnie do zaistniałej sytuacji reagować na każde niewłaściwe zachowanie czy przemoc. Również dzieci powinny przestrzegać poniższego kodeksu w szkole i poza nią, w kontakcie bezpośrednim i wirtualnym.

Kodeks zachowań został opracowany z udziałem dzieci i młodzieży. Ewaluacja i weryfikacja zasad bezpiecznych relacji pomiędzy dziećmi odbywać się będzie co dwa lata, a także po każdej sytuacji kryzysowej, jeśli w parafii podjęta zostanie interwencja z powodu krzywdzenia rówieśniczego. Zmiana treści zasad bezpiecznych relacji między dziećmi jest możliwa w każdym momencie na ich wniosek i z ich udziałem.

Kodeks dla najmłodszych dzieci (przedszkole, pierwsze klasy szkoły podstawowej):

Każde dziecko ma swoje prawa bez względu na swoją płeć, sprawność/niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy, religijny i światopogląd;

- szanuj inne dzieci podczas wspólnych spotkań, zabawy i nauki;
- masz prawo do spotkań, rozmów, zabawy z każdym dzieckiem, ale pamiętaj, że nie zawsze inne dziecko ma chęć do spotkania się i zabawy z tobą;
- nie zabieraj rzeczy, którymi bawi się inne dziecko lub które do niego należą, bez jego zgody;
- jeśli jesteś świadkiem przemocy wobec innych dzieci i między dziećmi, reaguj i zgłoś to osobie dorosłej;
- wizerunek innych osób jest chroniony, nie rób zdjęć innym dzieciom bez ich zgody.

- pytaj o zgodę na kontakt fizyczny, np. przytulenie, głaskanie, łaskotanie;
- nie bij, nie szturchaj, nie popychaj innych dzieci ani w jakikolwiek sposób nie sprawiaj bólu fizycznego innemu dziecku;
- nigdy nie dotykaj innego dziecka w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny;
- stawiaj własne granice wobec innych dzieci, mówiąc np. stop, nie chcę tego, nie zyczę sobie, to mnie boli, jeśli twój sprzeciw nie zostanie usłyszany, zgłoś to osobie dorosłej.

Kodeks dla dzieci starszych i młodzieży:

1. Równe traktowanie i szacunek dla każdej osoby:

- Traktuj innych tak, jak chcesz, aby inni traktowali Ciebie.
- Pamiętaj, że każda osoba jest kimś wyjątkowym i szczególnie obdarowanym przez Boga. Należą się jej szacunek i troska o jej dobro.
- Bądź tolerancyjny – szanuj odmienny wygląd, przekonania, poglądy i cechy koleżanek/kolegów.
- Pamiętaj, że przez różnorodność wzajemnie się ubogacamy.
- Masz prawo do zabawy i relacji z każdym dzieckiem, ale pamiętaj, że nie zawsze inne dziecko ma chęć do kontaktu z Tobą w danym momencie. Uszanuj to.
- Zachowaj otwartość i bądź wrażliwy na wszystkie osoby, nawet jeśli nie należą do grona Twoich najbliższych przyjaciół. Nie wykluczaj ich ze wspólnych działań, rozmów i szkolnych aktywności.

2. Zasady komunikacji między dziećmi/w grupie młodzieżowej:

- Zachowuj życzliwość i szacunek wobec koleżanek/kolegów.
- Pamiętaj, że każdy ma prawo do wyrażania swojego zdania, myśli i przekonań, o ile nie naruszają one dobra innych osób.
- Słuchaj innych, gdy mówią. Nie przerywaj innym, gdy się wypowiadają.
- Zachowuj kulturę słowa w każdej sytuacji.
- Stosuj formy grzecznościowe.
- Pytaj o zgodę na kontakt fizyczny (przytulenie, pogłaskanie).

3. Szacunek dla cudzej własności, prywatności i przestrzeni:

- Szanuj rzeczy osobiste i mienie innych osób.
- Zapytaj, jeśli chcesz pożyczyć od kogoś jakąś rzecz.

- Nie przeglądaj prywatnych rzeczy innych osób bez ich zgody. Każdy ma prawo do prywatności.
- Nie rób zdjęć, nie nagrywaj ani nie rozpowszechniaj wizerunku kolegów/koleżanek i innych osób bez ich wyraźnej zgody.
- Pamiętaj, że każdy ma prawo do przestrzeni osobistej. Jeśli inna osoba potrzebuje chwili samotności, uszanuj to. Naruszanie tej przestrzeni może rodzić konflikty.

4. **Zakaz stosowania przemocy w jakiegokolwiek formie:**

- Nie stwarzaj sytuacji, w których ktoś czułby się celowo pomijany, izolowany.
- Nie stosuj przemocy fizycznej. Szturchanie, popychanie, kopanie czy siłowe przytrzymywanie kolegi/koleżanki naruszają jego/jej integralność fizyczną.
- Szanuj przestrzeń intymną kolegów/koleżanek. Nigdy nie dotykaj ich w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny.
- Nie wyśmiewaj, nie obgaduj, nie ośmieszaj, nie zawstydzaj, nie upokarzaj, nie lekceważ i obrażaj kolegów/koleżanek.
- Nie wypowiadaj się w sposób obraźliwy o rodzicach kolegów/koleżanek.
- Nie zwracaj się w sposób wulgarny do innych.
- Pamiętaj, że żarty są wtedy żartami, kiedy nikt z ich powodu nie cierpi. Jeśli tak jest, natychmiast zakończ taką zabawę słowną.
- Nie narażaj siebie i innych uczniów na sytuacje zagrażające życiu i zdrowiu tak fizycznemu, jak i psychicznemu.
- Nie wyrażaj negatywnych, prześmiewczych komentarzy na temat zachowania, pracy, wyglądu kolegów/koleżanek.
- Nie zabieraj rzeczy należących do innych bez ich zgody.

5. **Szacunek w kontaktach internetowych i zakaz cyberprzemocy:**

- Szanuj innych i traktuj ich tak, jak chcesz, by traktowali Ciebie – dotyczy to wszystkich typów Twojej aktywności w sieci. Po drugiej stronie ekranu jest drugi człowiek.
- Pamiętaj, że cyberprzemoc często zaczyna się od tzw. „niewinnych żartów”. Nie każdy ma takie samo poczucie humoru. Uważaj na to, co piszesz i co publikujesz, w Internecie nic nie ginie. W świecie wirtualnym łatwo poruszyć lawinę wzajemnych niechęci, co może doprowadzić do konkretnej formy przemocy.
- Nie udostępniaj kontaktów do innych osób (telefonicznych, mailowych) bez ich zgody.
- Dbaj o swój oraz innych wizerunek w sieci – nie publikuj wrażliwych danych, powierzonych ci informacji oraz zdjęć i filmów ośmieszających innych. Szanuj ich prywatność.
- Chronić intymność swoją i innych. Nie wysyłaj i nie udostępniaj zdjęć lub filmów, które by ją naruszały.

- Sprzeciwiaj się hejtowi, sam nie publikuj obrażających i agresywnych komentarzy oraz reaguj, gdy zauważysz, że ktoś jest poniżany w Internecie. Nie przesyłaj dalej ośmieszających wiadomości. Zgłoś takie działania odpowiednim osobom.
- Nie prowokuj innych do niepotrzebnych, nieuzasadnionych kłótni. Trolling, świadome poniżanie, nękanie i zaczepki są zachowaniami niedopuszczalnymi.
- Nie wykluczaj swoich rówieśników z grup w mediach społecznościowych z powodu swoich prywatnych niechęci.
- Nie podszywaj się w Internecie pod inne osoby. Takie zachowanie w cyberprzestrzeni jest kradzieżą tożsamości. To jest przestępstwo.
- Jeżeli zauważysz, że ktoś nie wylogował się ze swojego konta, nie wykorzystuj tej sytuacji do działań, które przyniosłyby mu szkodę, ale życzliwie poinformuj go o jego nieuwadze.
- Pamiętaj, że groźby, pomówienia, nawoływanie do nienawiści, prześladowanie, ośmieszanie w cyberprzestrzeni także są karalne. Twoje działania w sieci nie są anonimowe.

6. **Sposoby pokojowego rozwiązywania konfliktów:**

- Wycisz się, uspokój, zatrzymaj niepotrzebną kłótnię, zanim stracisz nad sobą kontrolę.
- Zastanów się, co chcesz osiągnąć. Podejmij spokojną rozmowę z drugą stroną.
- Umów się na rozmowę w bardziej stosownych warunkach, w ten sposób zyskasz czas na konstruktywny dialog.
- Powiedz, co według Ciebie jest problemem, co przyczyną nieporozumienia, czego oczekujesz.
- Słuchaj drugiej osoby. Dopytaj o jej odczucia i oczekiwania. Podsumuj to, co usłyszałaś/usłyszałeś dla upewnienia się, czy dobrze zrozumiałaś/zrozumiałeś jej komunikat.
- Upewnij się, że Twój rozmówca powiedział wszystko odnośnie do swoich odczuć.
- Wspólnie wymyślcie rozwiązanie satysfakcjonujące obie strony.
- Jeśli nie uda się Wam dojść do porozumienia, poproś o pomoc osobę dorosłą, aktualnego opiekuna grupy. Porozmawiaj o tym z Twoimi rodzicami. Nie rozwiązuj konfliktu samodzielnie.
- Nie bądź obojętny, gdy komuś dzieje się krzywda. Zawsze poinformuj o tym osobę dorosłą.